

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

ירושלים

ירושלים – עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים

(ירושלמי, חגיגה פ"ג, ה"ו)

ההפעלה שלפניכם מזמנת לתלמידים היכרות עם דמויות המייצגות את פניה הרבות והמגוונות של ירושלים, בהתייחסות לציר "יחד שבטי ישראל" ולציר החסד, בתפילה ובאמונה להתגשמותה המלאה של נבואת הנביא ישעיהו: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיהו א, כו-כז).

מטרת שתי ההפעלות שלהלן היא לעודד את המשתתפים לסובלנות, לקבלת השונה ולעשיית חסד, בהכרה בכך שהמשך בניינה של ירושלים יתאפשר באחדות ישראל ובעשיית צדקה וחסד.

מטרת הפעילות הראשונה

לאפשר למשתתפים היכרות עם פניה הרבות והמגוונות של ירושלים, היוצרות יחד עיר של חיבורים ורב-גוניות ישראלית.

מהלך ההפעלה

שלב א' – פתיחה במליאה

המנחה ישמיע למשתתפים את השיר "ירושלים שלי", (מילים: דן אלמגור, לחן: נורית הירש, ביצוע: מוטי פליישר. השיר מלווה בקליפ המציג תמונות מחיי ירושלים). המנחה ישאל את המשתתפים:

- לדעתכם, מה רצה דן אלמגור לבטא בשמו של השיר "ירושלים שלי" ובמילותיו? מה דעתכם על רעיון זה?
- אילו קהלים בירושלים ובכלל מייצגות הדמויות השונות שבשיר?
- בחרו בתמונה מהמצגת, במילים מהשיר או בחוויה אישית לייצוג ירושלים בעיניכם. הסבירו.

שלב ב' – קבוצתי

המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות וייתן לכל קבוצה כרטיס המתאר דמות מהווי העיר ירושלים (אפשרות אחרת היא לבקש מהמשתתפים למצוא מידע במרשתת). המנחה יבקש מהמשתתפים לקרוא את המידע על הדמויות השונות ולענות על השאלות.

הדמויות המוצעות הן: **הרב שלמה גורן, הרב צבי-יהודה קוק, ר' אריה לוי, סא"ל פלס (סטמפל) משה, אורי מלמיליאן, יהורם גאון, ראובן ריבלין, זלדה, הרבנית חנה טאו, פרופסור נחמה ליבוביץ', הרבנית ימימה מזרחי, יוסי בנאי.** המנחה מחמן להוסיף דמויות או להחליף את המוצעות באחרות כראות עיניו.

שלב ג' – במליאה

המנחה יבקש מכל קבוצה להציג בקצרה את הדמות המופיעה בכרטיס המידע שקיבלה (או להכין כרטיס באמצעות המידע שמצאו) ולתלות את הכרטיס על הלוח (אפשר להכין את הכרטיסים השונים כשקופיות מצגת ולהעלות אותן למצגת שיתופית. בכרטיסי המידע אפשר להעלות סרטונים, ראיונות וכתבות רלבנטיות). כשכולם יסיימו, יתקבל פסיפס של הדמויות השונות.

המנחה יזכיר למשתתפים את אגדת האחים ומקום המקדש (נספח 2). האגדה המפורסמת הופיעה לראשונה במקראה לבני הנעורים של הרב ישראל קושטא. המקראה נדפסה בליבורנו ב-1851 ונשאה את השם "ספר מקווה ישראל". המנחה ישאל את המשתתפים:

- לדעתכם, מה הקשר בין האגדה לפסיפס התמונות שהתקבל על הלוח?
- לדעתכם, מהם היתרונות ומהם הקשיים הכרוכים בחיים משותפים בעיר שבה אוכלוסיות שונות ומגוונות כל כך?
- לדעתכם, אילו ערכים צריכים להנחות את האוכלוסיות השונות כדי שתוכלנה לנהל חיים משותפים מיטביים?

המנחה ישוחח עם המשתתפים על המורכבות ועל הרגישות הכרוכות בריבוי המגזרים והאוכלוסיות ועל ההתגייסות הנדרשת לניהול חיים של אחדות על-אף חוסר האחידות, על כך שהיכולת של הדמויות השונות ושל המגזרים השונים החיים בירושלים לגלות סובלנות, כבוד הדדי וקבלת האחר היא המאפשרת את קיומו של מארג הדמויות והאוכלוסיות השונות, המעשיר את פעימת החיים של העיר והעושה אותה רבת פנים, מגוונת, צבעונית, ייחודית ומיוחדת.

הערה: המנחה ישמור את כרטיסי הדמויות השונות לפעילות השנייה.

מטרת הפעילות השנייה

לעורר הכרה בחשיבות עשיית החסד ולעודד את המשתתפים לעשות חסד.

שלב א' – קבוצתי

המנחה יקרא לכל קבוצת משתתפים בשם אחד מארגוני החסד הירושלמים (נספח 3) ויבקש מכל קבוצה לחפש מידע על אודות הארגון במרשתת ולהכין כרטיס מידע עליו: שם, זהות המקימים, אופי פעילות והיקפה ואינפורמציה נוספת שנראית חשובה (אפשר להכין את הכרטיסים השונים כשקופיות מצגת ולהעלות אותן למצגת שיתופית). המנחה מחמן להוסיף ארגונים לרשימה ולשנותה לפי שיקול דעתו. המנחה יבקש מהקבוצות השונות לתלות את כרטיסי המידע על ארגוני החסד השונים שיצרו במרכז הלוח (או יקרין את המצגת השיתופית).

שלב ב' – במליאה

המנחה יכתוב בראש הלוח את הכותרת "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיהו א, כז).

המנחה ישאל את המשתתפים:

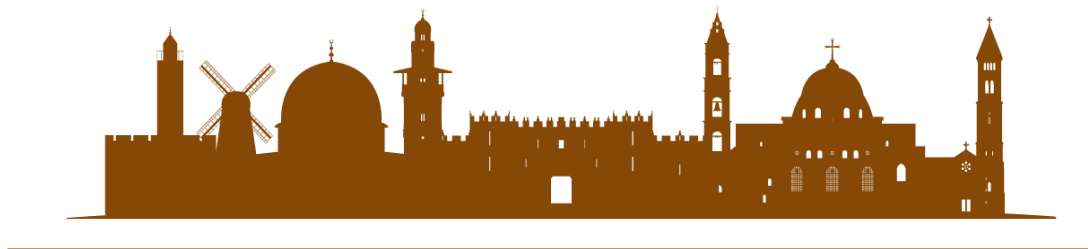
- כיצד אתם מרגישים בראותכם את תמונת מפעלי החסד השונים הפועלים בירושלים?
- לדעתכם, במה תורם ריבוי מפעלי החסד לאופייה של העיר ולהתנהלות החיים בה?

שלב ג' – אישי

המנחה יחלק את דף המקורות (נספח 4) ויבקש מהמשתתפים לענות על השאלות. בזמן שהמשתתפים עונים על השאלות שבדף המקורות, המנחה יתלה את כרטיסי הדמויות מן ההפעלה הקודמת בצדי הלוח.

שלב ד' - במליאה

המנחה יבקש מהמשתתפים לשתף את המליאה בתשובותיהם לשאלות שבדף המקורות. המנחה ישוחח עם המשתתפים על ייחודיותה של ירושלים כפי שהיא באה לידי ביטוי בשתי הפעילויות ועל סגולת האחדות והחסד כאבני בניין בהמשך ביסוסה של העיר ובניינה בהתאם לחזון הנביאים.

הצעה לדמויות ירושלמיות

למנחה: מומלץ להכין כרטיסי מידע מלאים או כרטיסים עם קישור או קוד לסריקה שיוביל למידע על הדמויות השונות.

הרב צבי-יהודה קוק – היה ראש ישיבת מרכז הרב וממנהיגי הרוחניים של הצינורות הדתית. בנו ותלמידו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק.

ר' אריה לוי – היה משגיח ירושלמי שנודע כאיש חסד. כונה אבי האסירים או רב האסירים. בירושלים היה ידוע בשם ר' אריה.

סא"ל פלס (סטמפל) משה – היה מלוחמי חטיבת הצנחנים, משחררי הכותל במלחמת ששת הימים.

אורי מלמיליאן – כדורגלן ישראלי בעבר. מזהה יותר מכול עם קבוצת בית"ר ירושלים, ובשנת 2009 נבחר להיכל התהילה של הכדורגל הישראלי כאחד מחמשת הכדורגלנים הישראלים הגדולים בכל הזמנים.

יהורם גאון – זמר, מגיש בטלוויזיה וברדיו ושחקן ישראלי. חתן פרס ישראל לזמר עברי. נמנה עם הבולטים שבזמרי ישראל.

ראובן ריבלין – נשיאה העשירי של מדינת ישראל. קודם לכן היה חבר כנסת מטעם הליכוד, יושב ראש הכנסת ושר התקשורת.

זלדה – הייתה משוררת ישראלית. מצאצאי ה"צמח צדק", האדמו"ר השלישי של חב"ד.

הרבנית חנה טאו – הייתה רבנית מחנכת בולטת בתחום לימוד תורה לנשים בציבור הדתי לאומי.

פרופסור נחמה ליבוביץ' – הייתה פרשנית ופרופסור למקרא, מורה ומחנכת, כלת פרס ישראל בתחום החינוך.

הרבנית ימימה מזרחי – רבנית ודרשנית פופולרית בקרב נשים.

יוסי בנאי – היה זמר, שחקן, פזמונאי, בדרן, קריין ובמאי תאטרון ישראלי. חתן פרס ישראל ופרס התאטרון הישראלי. נחשב לאחד מגדולי אמני ישראל.

אגדת האחים ומקום המקדש

(הרב ישראל קושטא, "ספר מקווה ישראל")

המקום אשר נבנה שם בית קדשנו ותפארתנו היה מאז שדה ירושה לשני אחים. ויהי לאחד מהם אישה ובנים ולאחיו אין לו אישה ובנים. וישבו יחדיו בבית אחד שלמים שקטים ושמחים בחלקתם אשר ירשו מאביהם ויעבדו את השדה בזעת אפיהם.

ויהי בימי קציר חטים ויאלמו אלומים בתוך השדה ויחבטו את השבלים. ויעשו שני עומרים שווים מן התבואה אשר לקטו, עומר אחד לכל אחד מהם ויניחום שם בשדה.

בלילה ההוא כשכב על מיטתו האח אשר אין לו אישה ובנים אמר בליבו: אני יושב לבדי ואין איש אתי להטריפו לחם חקו. לא כן אחי, כי יש לו אישה ובנים ולמה יהיה חלקי כחלקו. ויקום בעוד לילה וילך בסתר כגנב. וייקח אלומים מן העומר אשר לו וייתן אותם על עומר אחיו.

וגם אחיו אמר אל אשתו: לא טוב לחלק לשני חלקים שווים הדגן אשר בשדה, חציו לי וחציו לאחי, כי מנת חלקי טובה ממנו, אשר נתן לי ה' אישה ובנים. והוא הולך ערירי ואין לו גילה ורנן כי אם התבואה אשר ילקוט בשדה. לכן בואי עמי אשתי ובסתר נוסיף מחלקנו על חלקו. ויעשו כן.

ויהי בבוקר ויתמהו האנשים בראות העומרים שווים כאשר בראשונה, ולא דיברו מאומה ביום ההוא. ויוסיפו לעשות כדבר הזה גם בלילה השני, גם בלילה השלישי והרביעי. ובבקר בבקר ימצאו העומרים שווים. ויחשב כל אחד בלבבו לחקור הדבר. וילך כל אחד בלילה לעשות מעשהו. ויקר איש אל אחיו ואלומותיו בידו. ויודע הדבר, ויחבקו איש אל אחיו וישקו איש אל רעהו ויודו לה' אשר נתן לכל אחד מהם אח טוב מעללים הולך צדק ומישרים. והנה חפץ ה' במקום ההוא אשר חשבו בו שני האחים המחשבה הטובה בו, עשו המעשה הטוב. לכן ברכו אנשי תבל ויבחרו בני ישראל לבנות בית לה'. (נוסח הסיפור כפי שמופיע בספרו של הרב קושטא)

נספח 3

רשימת מוסדות חסד ירושלמיים

• [מפעל החסד של הרבנית ברכה קאפח](#)

• [מאיר פנים](#)

• [בית חינוך עיוורים](#)

• [יד שרה](#)

• [יד עזרא ושולמית](#)

• [חסד ואמונה – בית דפוס שיקומי](#)

• [יד אליעזר](#)

• [משען לחולה](#)

• [בית חולים אלי"ן](#)

• [שלוה](#)

מירושלים שלי לירושלים שלנו

♣ "שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך. יהי שלום בחילך שלווה בארמנותיך"

(תהלים קכב, ו-ז)
המלבי"ם התייחס לכפילות המילים "שלום" ו"שלווה" ופירש: "שלווה היא שלוות הגוף והבית בפנימיותו, ושלום הוא השלום החיצון עם אויביו".

- לדעתכם, למה התכוון המלבי"ם במילים "שלוות הגוף והבית בפנימיותו"?
- לדעתכם, האם יש קשר בין שלום ושלווה כפי שהמלבי"ם פירש אותם? אם כן, מהו?

♣ בשעת חלוקת הארץ, היה לירושלים מעמד מיוחד, שלדעת תנא קמא "לא נתחלקה לשבטים" (יומא יב ע"א)

נעיין בדברי הרב ד"ר יצחק קראוס על משמעות העניין: בחינת דין זה מורה על שני מרכיבים: מבחינה קניינית: ירושלים אינה קניינו של שבט אחד, וכמובן שאין היא קניינו ורכושו של אדם פרטי... מבחינה רעיונית: עם ישראל מורכב משנים עשר שבטים, שלכל אחד מהם ישנו אופי ייחודי משלו, כמו שהתורה מתארת בברכות יעקב לבניו ובברכות משה לשבטים. העובדה שירושלים לא נתחלקה לשבטים מקנה לה ממד של אחדות. אחדות זו אינה מתוך שלילת השונה אלא להפך, קבלת השונה, ומתוך כך יצירת שלמות, כעין החושן המורכב משנים עשר גוונים שונים, כנגד שבטי ישראל.

נראה ששתי בחינות אלו שבירושלים, הקניינית והרעיונית, יש בהן לעשות את כל ישראל חברים, וכל שבט וכל יחיד יכול להביא בה לידי ביטוי את אופיו הייחודי.

לאור הדברים דלעיל נמצא שהאמירה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" עדיין אקטואלית בחיזוק החיבור הגאוגרפי ובחיבור החברתי. בתקופתנו שומה עלינו להדגיש במיוחד את הפן החברתי שירושלים לא נתחלקה לשבטים, ויש להתעלות מעל שיקולים כיתתיים האומרים ירושלים שלי, וכוונתם שלי ולא של האחר. בכוחה של ירושלים לעשות את כולם לחברים על-ידי יישום סימו של המזמור: "יהיה שלום בחילך שלווה

בארמנותיך למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ה' א-להינו אבקשה טוב לך"
(קכב, ח-ט)

(מתוך מאמר של הרב ד"ר יצחק קראוס, בדף השבועי (מס' 498) מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות ע"ש הלנה ופאול שולמן, אוניברסיטת בר אילן)

- לפי דברי הרב קראוס, מה משמעות העובדה שירושלים לא נתחלקה לשבטים?
- מה לדעתכם הקשר בין דבריו ודברי המלבי"ם שקראנו לעיל? מהי לדעתכם הדרישה המעשית למימוש רעיון זה?

♣ על הפסוק "עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים... ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו" (תהלים קכב, ב-ג) דרש ר' יהושע בן לוי: "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים" (ירושלמי, חגיגה פ"ג, ה"ו).

- לדעתכם, מה נדרש מאנשי ירושלים כדי לקיים "עושה כל ישראל לחברים" במציאות החברתית המורכבת של העיר?
- לדעתכם, מה עשויים להיות הרווחים מיצירת מציאות כזו, ברמה חברתית ולאומית?

♣ הנביא ישעיהו תיאר בנבואתו את המציאות המתקנת האידיאלית של העיר ירושלים: "ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעצרך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיהו א, כו-כז).

- במה תלה הנביא ישעיהו את תיקונה של ירושלים ואת גאולתה?
- כיצד גורמים אלו באים לידי ביטוי במציאות הירושלמית, כפי שעלה בפעילות?

הצעות לפעילויות ליום ירושלים

- פעילויות שונות שיעבירו מורים בתחומי דעת שונים.
- פעילויות עם הורים, סבים וסבתות – מפגשים שיעסקו בסיפורים, בחוויות ובזיכרונות מירושלים בתקופות שונות.
- פעילות בהובלת נוער "הקהל".
- חידון ירושלים.
- תערוכה בית ספרית בנושא ירושלים בראי תחומי הדעת השונים.
- טקס יום ירושלים בכ"ח באייר.
- פעילות בנושא ירושלים באמנות: בספרות, בזמר העברי ובאמנות הפלסטית.
- מפגשים ועריכת ראיונות עם דמויות ירושלמיות – ניגון ציוני-דתי ירושלמי.
- סיפורי לוחמים ממלחמת ששת הימים.

